

Posudek oponentky na diplomovou práci Petry Kalenské na téma *Postavení a role nových lidských práv v mezinárodním právu*

Název předložené diplomové práce je poněkud zavádějící. Diplomantka se reálně nezabývá postavením a rolí nových lidských práv v mezinárodním právu, ale analyzuje tři možné metody, které podle jejího názoru mohou vést ke vzniku těchto nových práv. Co přesně se rozumí vznikem nového práva, není přitom v práci vysvětleno a diplomantka se pohybuje mezi právním a spíše politologickým či mezinárodně vztahovým uchopením celé problematiky, aniž by se snažila mezi nimi nějak rozlišit. Text též vykazuje řadu jazykových nedostatků. Navzdory řečenému považuji předloženou práci za zdařilou. Oceňuji originalitu přístupu, snahu pojmut téma nově, dobrou orientaci v problematice lidských práv i obecného mezinárodního práva a schopnost analytického myšlení.

1. Aktuálnost (novost) a náročnost tématu:

Téma je dobře zvolené, problematika tzv. proliferace lidských práv je v poslední době v odborné literatuře i na mezinárodní scéně hojně diskutována. V českém prostředí k ní zatím existuje literatury spíše poskrovnu (vzdvihnout lze zejména výstupy z výzkumného projektu Štěpánky Zemanové, Zuzany Trávníčkové a Lucie Kobelkové *Dynamika a perspektivy iniciativ v oblasti "Nových lidských práv" na půdě OSN*, z nichž diplomantka částečně čerpá). Lidská práva přitom českou odbornou veřejnost zajímají, což je zjevné i z veřejné debaty, která se k tomuto tématu vede v České republice od loňského roku. Diplomová práce by mohla k této debatě přispět a zajímavým způsobem ji obohatit. Vypracování diplomové práce kladlo na diplomantku vyšší nároky, což je dáno omezenou zpracovaností tématu i tím, že dosud se k němu vyjadřovali spíše autoři z oblasti politologie a mezinárodních vztahů (což je i případ výše uvedených českých autorek).

2. Formální stránka práce a využití zdroje:

Musím přiznat, že již dlouho jsem neviděla diplomovou práci, ve které by bylo tolik poměrně hrubých gramatických chyb (např. na straně 48 je takových chyb hned šest – tři v i/y a tři v interpunkci). Práce má navíc v tomto ohledu značně nevyrovnanou úroveň: některé úseky jsou více méně v pořádku, jiné jsou naopak plné chyb. Diplomantka by si na jazykovou stránku textů měla dávat větší pozornost, zbytečně tím odvádí pozornost čtenáře od obsahu k formě. Totéž platí pro anglicismy (Organizace Spojených národů – správně Organizace spojených národů, str. 6, apod.) a nepřesnou terminologii (u mezinárodních smluv se mluví o vstupu v platnost, nikoli v účinnost – např. str. 38, apod.).

Je-li práce spíše podprůměrná po jazykové stránce, je naopak výrazně nadprůměrná využitými zdroji a literaturou. Práce vychází jak z různých zdrojů primárních (mezinárodní smlouvy, rezoluce orgánů OSN, judikatura mezinárodních soudů apod.), tak z monografií a článků dostupných v češtině či angličtině. Diplomantka přitom na prameny pouze neodkazuje v poznámkách či v seznamu literatury, ale aktivně s nimi pracuje v samotném textu práce. Oceňují její schopnost stručně shrnout hlavní argumenty jednotlivých autorů a vůči těmto argumentům se kriticky vymezit. Stejně tak oceňují, že diplomantka na rozdíl od řady jiných studentů neváhá využívat vedle cizí též domácí produkci, ať již jde o obecné učebnice mezinárodního práva, nebo články na specifická témata. Způsob citování v poznámkách pod čarou zcela neodpovídá doporučené normě, nebrání to ale orientaci v nich.

3. Obsahová stránka práce:

Diplomová práce o délce 98 stran (z toho 83 strany vlastního textu) je rozčleněna do úvodu, sedmi kapitol a závěru. V úvodu diplomantka představuje téma a uvádí výzkumnou „otázku“, kterou je „*vznik a následné postavení nových lidských práv v mezinárodním právu*“ (str. 5). Nejde ani tak o otázku, jako spíše téma práce. Reálně se diplomantka v práci snaží představit a porovnat tři metody, jejichž prostřednictvím jsou podle jejího názoru vytvářena nová lidská práva – jde o metodu přijetí mezinárodní smlouvy, výkladu mezinárodních smluv a přijetí deklarace Valného shromáždění OSN. Při obhajobě by diplomantka měla vysvětlit, jak rozumí pojmu „vytvoření lidského práva“. Na str. 17 uvádí, že za lidská práva považuje „*ta, která jsou součástí mezinárodního práva lidských práv na základě pravidel a teorií, která mezinárodní právo lidských práv ovládají*“. Toto vymezení je ovšem poněkud tautologické a porozumění procesu vzniku lidských práv nepomáhá. Jaká jsou ona pravidla a teorie? Totéž platí pro konstatování na str. 52, podle něž součástí práva lidských práv jsou „*ta práva, která mají vliv na chování subjektů mezinárodního práva*“. Zde se již diplomantka, jak sama uznává, dostává mimo rámec práva a je pak otázkou, nakolik jde tento širší pohled slučitelný s pozivističtěji orientovanými částmi práce (primárně první a třetí kapitola).

První kapitola by se měla zaměřit na teorii tří metod vzniku nových lidských. Opět se jedná o krycí název, protože kapitola primárně popisuje vývoj práva lidských práv v rámci OSN. Druhá kapitola se zamýšlí nad pojmy lidská práva a nová lidská práva. Zde se objevuje problematická definice lidských práv uvedená výše. Současně práce oprávněně upozorňuje na fakt, že „*ačkoli všichni právníci mají určitou představu, co pojem lidská práva zahrnuje, přesný obsah je velmi těžké vymezit*“ (str. 15). Na rozdíl od většiny publikací se diplomantka o takové vymezení pokouší. Místy přiznává, že na určitou otázku jasnou odpověď zkrátka

nezná, popř. ji není schopná doložit (např. str. 19). Takový přístup považuji za výraz intelektuální poctivosti a pokory, který by v odborné literatuře měl mít své místo. Nová lidská práva definuje diplomantka jako ta práva, která nejsou zachycena v Mezinárodní listině lidských práv.

Třetí kapitola je věnována pramenům mezinárodního práva lidských práv. Jedná se o zřejmě nejproblematictější úsek textu. Důvody jsou dva. První se týká vlastního katalogu pramenů práva, který práce probírá a jenž se zdá být současně příliš úzký i příliš široký. Příliš úzký je proto, že v něm chybí přinejmenším jeden z klasických pramenů práva uvedený v článku 38 Statutu MTS, a to obecné právní zásady. Znamená to, že autorka nevidí pro tento pramen v právu lidských práv využití? Příliš široký je naopak proto, že se zde objevují některé kategorie, které mezi prameny práva samostatně řazeny obvykle nejsou. Jde zejména o kategorii kogentních norem, které jsou většinou podřazovány pod obyčejové právo. Z jakých příčin tak diplomantka nečiní? Druhý problém spatřuji v tom, že mezi kapitolou o pramenech a dalším textem, chybí větší provázanost. Proč např. diplomantka mezi metody vzniku nových lidských práv neřadí jejich vývoj cestou zformování nového obyčejového pravidla, byť právě tohoto postupu se stoupenci některých nových práv hojně dovolávají?

Čtvrtá až šestá kapitola představují tři metody vytvoření nových lidských práv zmíněné výše. Diplomantka vždy metodu stručně uvádí a následně dokumentuje na případu určitého konkrétního nového práva. Tím jsou práva osob se zdravotním postižením v prvním (mezinárodní smlouva), právo na vodu ve druhém (výklad mezinárodní smlouvy) a právo na rozvoj ve třetím (deklarace VS OSN) případech. Sedmá kapitola všechny tři metody srovnává na základě právní síly jejich výstupů, konkrétnosti obsahu, procesu vzniku a působnosti. V závěru práce diplomantka konstatuje, že „*metody jsou si rovnocenné a každá slouží jinému cíli, každá má jiné výhody a nevýhody*“ (str. 87). Měla jsem za to, že všechny metody mají vést k vytvoření nového lidského práva, jak tedy mohou sloužit jiným cílům? Závěry dále problematizují již uvedené nejasnosti (nevymezení pojmu „vytvoření“ nového lidského práva, opomenutí obyčejové normotvorby apod.).

4. Závěry a doporučení:

Diplomová práce Petry Kalenské nazvaná *Postavení a role nových lidských práv v mezinárodním právu* není standardní diplomovou prací. Diplomantka se neomezuje na to, aby popsala existující právní stav v určité oblasti či shrnula judikaturu k nějakému tématu. Snaží se přijít s vlastní teorií, kterou navíc aplikuje na poměrně kontroverzní kategorii tzv. nových lidských práv. Tento přístup má pochopitelně svá úskalí – diplomantka se pohybuje

v normativně nepříliš ukotvené oblasti, kde není vždy snadné se zorientovat. Opakovaně naráží na to, že určitou otázku nelze snadno zodpovědět, neboť je navázána na jiný, obecnější problém, pro nějž zatím neexistuje jednoznačné řešení. Velké ocenění si nicméně zaslouží již fakt, že si diplomantka na rozdíl od řady dalších autorů dané otázky klade. A také skutečnost, že pokud na ně nezná přesnou odpověď, popř. si touto odpovědí není zcela jistá či ji nedokáže plně podložit, neváhá to přiznat. Z uvedených důvodů považuji její diplomovou práci za mimořádně zdařilou, plně ji **doporučuji** k ústní obhajobě a s výhradou úspěšného průběhu této obhajoby ji předběžně hodnotím jako **výbornou**. Během obhajoby by se diplomantka měla vyjádřit k připomínkám uvedeným v posudku.

V Praze dne 25. května 2015

Doc. JUDr. PhDr. Veronika Bílková, PhD., E.MA